

Cvičení pro multikulturní výchovu

Ing. Bianka Machová
Mgr. Veronika Šimečková
Mgr. Martina Tušková

Tato publikace vyšla v rámci projektu Kamarád jako kamarád, který byl realizován občanským sdružením CEGV Cassiopeia za podpory Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky. Za obsah publikace zodpovídá výhradně autor.

Vydalo: CEGV Cassiopeia, 2009

Autorský tým: Ing. Bianka Machová
Mgr. Veronika Šimečková
Mgr. Martina Tušková
Externí konzultantka: Mgr. Kateřina Čepková

OBSAH

ÚVOD	3
1. VYSVĚTLIVKY A POUŽITÉ ZKRATKY	4
2. OD ODLIŠNOSTI K ROZMANITOSTI	5
A: PŘEČTI SI TO.....	5
A: ŠKOLNÍ JÍDELNA	7
3. IDENTITA	12
A: MOJE IDENTITA, ANEB JAK SE VIDÍM JÁ	13
A: BODY ZLOMU.....	17
A: ŠKATULKOVÁNÍ	20
4. PRVNÍ DOJEM	24
A: PAN/Í INKOGNITO.....	24
5. STEREOTYPY A PŘEDSUJKY	28
A: ČERVEŇÁCI	30
A: NAŠE PŘEDSTAVY	35
A: NOVINY.....	37
6. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	39

ÚVOD

Multikulturní výchova (dále MKV) se stala díky reformám probíhajícím ve školství, součástí školního vzdělávacího programu. Z našich zkušeností a z rozhovorů s pedagogy vyplývá, že její realizace v praxi není jednoduchá.

Pedagogové si kladou otázku, jak realizovat MKV efektivně, jak naplnit cíle, které jsou v Rámcovém vzdělávacím programu vytyčeny. Dalším faktem, který ztěžuje pedagogům výuku, je nedostatek času pro přípravu hodin MKV. Vydáním této publikace bychom chtěli práci pedagogů alespoň částečně zjednodušit.

Při výběru témat jsme vycházeli z tzv. transkulturního přístupu, ve kterém je kladen důraz na to, aby bylo ke každému člověku přistupováno jako k individualitě. Každý člověk je jedinečný. Jeho jedinečnost se vyvíjí a mění v čase v závislosti na životních zkušenostech a konkrétních situacích, ve kterých se v průběhu života ocitá. V tomto pojetí je každý z nás formován nejen vlastní etnicitou a národností, ale také sociální skupinou, náboženským vyznáním, skupinami, se kterými se setkává ve volném čase apod. K jednotlivcům přistupujeme především jako k osobnostem a ne jako k příslušníkům skupiny, která jim přisuzuje určitý vzorec chování a myšlení.

Na následujících stránkách najdete metodické zpracování několika témat do samostatných vyučovacích hodin. Témata, která uvádíme, mohou být náročná nejen pro žáky, ale i pro pedagogy. Doporučujeme, abyste si vybírali témata, která jsou Vám blízká, oslovují Vás a cítíte se v nich jistí. Stejně tak ne každá aktivita je vhodná pro každý třídní kolektiv. Vybírejte, prosím, aktivity s ohledem na třídu, ve které je plánujete zrealizovat, a podle potřeby je přizpůsobte. Na konci některých aktivit je soubor otázek k reflexi a poznámky pro pedagogy, které jsou námětem autorského týmu. Pro samotnou realizaci reflexe není nutné použít všechny otázky.

Upozorňujeme na to, že i když jsou aktivity navrženy a odzkoušeny na 45 minut, může se potřeba času na jejich realizaci ve třídách lišit.

Elektronickou podobu této publikace najdete také na stránkách www.cegv-cassiopeia.cz. Zde nám můžete psát i Vaše postřehy, náměty či připomínky k této publikaci.

Mnoho úspěchů při realizaci MKV.

Autorský tým

1. VYSVĚTLIVKY A POUŽITÉ ZKRATKY

A	Metodicky zpracovaná vyučovací hodina s využitím interaktivních metod výuky.
BRAINSTORMING	Je jedna z metod interaktivního učení. Vyznačuje se tím, že si žáci evokují asociace týkající se stanoveného tématu. Umožní jim uvědomit si co všechno už o tématu znají. Probíhá tak, že se na tabuli napíše téma nebo pojem, kterého se brainstorming bude týkat, a žáci jsou vyzváni, aby uváděli všechny asociace, které je v souvislosti s tématem napadají. Všechny nápady se ihned zaznamenávají na tabuli. Pokračujeme do vyčerpání všech nápadů. V průběhu brainstormingu se nápady nijak neuspořádávají ani nehodnotí. Po vyčerpání všech nápadů nastává fáze, kdy se nápady uspořádají a vyhodnotí.
DISKRIMINACE	Je takové jednání, kdy se ve stejné situaci zachází s jedním člověkem (skupinou lidí) jinak než s jiným člověkem (skupinou lidí) na základě skutečností, které nemůže vlastním přičiněním nijakým způsobem ovlivnit (věk, pohlaví, víra, sexuální orientace, apod.).
INTERPRETACE	viz. kapitola První dojem
MKV	Multikulturní výchova
OBR	Obrázek
OSV	Osobnostně sociální výchova
PL	Pracovní list
PRAVIDLA DISKUSE	viz. stránka č.10
PŘEDSUDEK	viz. kapitola Stereotypy a předsudky
RASIZMUS	Je přesvědčení, že některé rasy jsou ze své podstaty nadřazené a jiné podřazené. Na základě biologických charakteristik je lidem přisuzováno vyšší nebo nižší postavení a také morální, intelektuální a jiné charakteristiky, které nemají s fyzickou stavbou těla žádnou opodstatněnou souvislost. V praxi vede tato teorie v řadě případů k segregaci nebo diskriminaci některých skupin lidí.
RVP	Rámcový vzdělávací program
SKUPINY sociokulturní skupiny	Jsou skupiny lidí, které je možné definovat na základě rasy, barvy pleti, příslušnosti k socioekonomické vrstvě (elita, střední třída, vrstvy vyloučené z účasti na životě společnosti), rodové příslušnosti, pohlaví, jazyka, národnosti, sexuální orientace, tělesného nebo duševního postižení apod.
STEREOTYP	viz. kapitola Stereotypy a předsudky
VJEM	viz. kapitola První dojem
XENOFOBIE	Je strach, nedůvěra, odpor nebo nepřátelství vůči všemu neznámému nebo cizímu.

2. OD ODLIŠNOSTI K ROZMANITOSTI

Lidé se projevují nekonečně různorodým chováním. Mají různé názory, různé zájmy, různě jednají. Při vzájemných setkáních se nám zdá, že někteří jsou stejní jako my, jiní jsou nám podobní, další se nám zdají být naprosto odlišní. S touto různorodostí se setkáváme již od dětství. Uvědomujeme si, že někteří lidé mají odlišné názory, že preferují jiné věci. Automaticky inklinujeme k těm, kteří jsou nám co nejvíce podobní. Jaký postoj ale zaujímáme k těm ostatním? Někdy může dojít ke konfrontaci odlišných názorů či postojů, jindy se jí raději vyhneme. Situace, ve kterých se setkají lidé odlišných názorů, postojů či hodnot, často končí nedorozuměním či konfliktem, ale nemusí to tak být vždy.

Jedním z cílů MKV je přivést žáky k uvědomění si, že jejich názory, postoje nebo jakékoliv jiné reakce na svět jsou jedněmi z mnoha. Lidé mají různé názory, situace hodnotí z různých úhlů pohledu a je těžké nebo i nemožné říci, který je ten správný. Pomocí následující aktivity se pokusíme žáky přivést k tomu, aby se naučili vnímat odlišnost jako běžnou součást světa kolem sebe a snažili se v ní nacházet zdroj k vlastnímu obohacení.

A: PŘEČTI SI TO

Časová dotace: domácí příprava + 45 min.

Forma práce: práce s textem, skupinová práce, diskuse

Cílová skupina: II. stupeň ZŠ

Cíle:

- uvědomit si vlastní preference a srovnat je s preferencemi spolužáků
- zdokonalit se v argumentaci a schopnosti najít společné řešení navzdory různosti názorů (preferencí)
- zdokonalit se v aktivním naslouchání
- zdokonalit se v kooperaci a schopnosti vést konstruktivní diskusi
- podpořit zájem o literaturu

RVP:

MKV – kulturní diferenciacce, lidské vztahy, multikulturalita

OSV – sebepoznání a sebepojetí, kreativita, poznávání lidí, komunikace, kooperace

Český jazyk a literatura – komunikační a slohová výchova, literární výchova

Výchova k občanství – člověk ve společnosti, člověk jako jedinec

Výchova ke zdraví – vztahy mezi lidmi a formy soužití, osobnostní a sociální rozvoj

Další vzdělávací oblasti (viz. Poznámka pro pedagogy)

Domácí příprava: Žáci si připraví krátkou anotaci knížky, kterou by chtěli doporučit k přečtení svým spolužákům. Anotace by měla být napsána výstižně a poutavě, aby ostatní spolužáky k četbě motivovala. Pedagog následně provede výběr anotací a nakopíruje je na pracovní list (PL). Autoři anotací by měli zůstat utajeni.

Pomůcky: Pro každého žáka nakopírovaný PL s vybranými anotacemi. (Počet vybraných anotací a jejich délku je nutné přizpůsobit věku žáků.)

Postup:

1. Úvod - 10 min.

Na začátek dejte každému žákovi nakopírovaný PL s anotacemi. Společně anotace přečtete a vyzvěte žáky, aby si udělali svůj žebříček knížek (anotací). Na první místo umístí knížku, kterou by si přečetli nejraději a na poslední místo knížku, která jim přijde nezajímavá. Motivaci žáků můžete zvýšit tím, že se knížka, na které se shodnou, že je nejzajímavější, stane součástí četby v hodinách literatury.

2. Skupinová práce - 20 min.

Vytvořte skupiny po třech. Ve skupině by se měli žáci domluvit na společném žebříčku. Žáky povzbuzujte k diskusi. Měli by argumentovat a přesvědčovat jeden druhého o preferovaném řešení. Výsledkem skupinové práce je společný žebříček knížek.

V dalším kole se mohou dvě a dvě skupiny spojit. Nechte je plnit opět stejný úkol.

3. Prezentace výsledků, diskuse, reflexe - 15 min.

Po skončení skupinové práce se žáci vrátí na svá místa. Přistupte ke společné diskusi. Ideální je, když diskuse probíhá v kruhu a učitel se jí zúčastňuje jen jako moderátor.

Otázky pro reflexi – nemusí být položeny všechny

- Jak jste postupovali?
- Jak se vám ve skupinách pracovalo?
- Jaké z toho máte pocity? (Pokud má někdo ze skupinové práce negativní pocity, je dobré to v reflexi rozebrat.)
- Povedlo se vám přesvědčit ostatní? Jaké argumenty jste použili? Který byl nejpřesvědčivější?
- Překvapilo vás něco? Nechali jste se něčím inspirovat?
- Proč si myslíte, že jste vybírali knížky tímto způsobem?
- Co si z této hry odnášíte?
- Co si chcete určitě zapamatovat? Na co byste raději zapomněli?

Poznámka pro pedagogy:

V průběhu diskuse nechte jednotlivé skupiny, aby svoje žebříčky prezentovaly. Pokud chcete vybrat některou knížku pro četbu do hodin literatury, je dobré udělat nakonec společný třídní žebříček.

Tuto aktivitu můžete modifikovat a použít s různými tématy (např. Kam půjdeme na školní výlet? Jaké divadelní představení bychom chtěli vidět?).

A: ŠKOLNÍ JÍDELNA

Časová dotace: 45 min.

Forma práce: hraní rolí, skupinová práce, diskuse

Cílová skupina: II. stupeň ZŠ

Cíle:

- uvědomit si, že nic není černé nebo bílé
- podívat se na danou situaci z různých úhlů pohledu
- rozvíjet empatii
- zdokonalit se v efektivní a konstruktivní diskusi
- naučit se nacházet společnou řeč a řešení i ve zdánlivě neřešitelných situacích
- vést k respektu a k toleranci k ostatním lidem

RVP:

MKV – kulturní diferenciací, lidské vztahy, etnický původ, multikulturalita, princip sociálního smíru a solidarity
OSV – rozvoj schopnosti a poznávání, sebepoznání a sebepojetí, poznávání lidí, mezilidské vztahy a komunikace, řešení problémů a rozhodovací dovednosti, praktická etika

Český jazyk a literatura – komunikační výchova

Cizí jazyky - komunikační výchova

Výchova ke zdraví – vztahy mezi lidmi a formy soužití, zdravý způsob života a péče o zdraví

Výchova demokratického občana – občanská společnost a škola

Výchova k občanství – člověk ve společnosti, člověk jako jedinec

Pomůcky: Lístičky pro losování rolí, klobouk, PL 1 pro každého žáka, nastříhaný PL 2 pro každou skupinu žáků – 2x

Vstupní vědomosti: Žáci by měli být před začátkem hodiny seznámeni se specifiky stravování muslimů, diabetiků, lidí s bezlepkovou dietou a vegetariánů. Doplňující informace najdete v poznámce pro pedagogy na konci aktivity.

Riziko: V případě rozpoutání vášnivé diskuse se může stát, že se aktivita nevejde do 45 minut. Učitel (moderátor) má dvě možnosti: počítat s tím a v případě potřeby jí věnovat dostatek času, nebo diskusi více strukturovat, případně předčasně ukončit a vše rozebrat v reflexi. Reflexe je při této aktivitě nezbytná.

Postup:

1. Úvod - 5 min.

Seznamte žáky s výchozí situací (PL 1). Zeptejte se jich, proč si myslí, že si muslimové stěžují. Vysvětlete jim, že každý z nich bude zastávat určitou roli/postoj v dané situaci (tuto roli si vylosují z klobouku a musí v ní zůstat po celou dobu aktivity). Vysvětlete jim, že budou mít určitý čas na přípravu. Jejich úkolem je připravit si „obhajobu“ – řeč, jejímž prostřednictvím prezentují ostatním svůj postoj. Po skončení přípravné fáze se všichni sejdou ke společné diskusi. Cílem diskuse je vyřešit danou situaci, v ideálním případě najít všeobecně přijatelné řešení. Učitel se zúčastňuje diskuse jen jako moderátor.

2. Příprava - 10 min.

Rozdělte žáky do skupin pomocí losování rolí z klobouku. Ve skupinách by měl být přibližně stejný počet žáků.

Role

- Moderátor (učitel)
- Vedení školy
- Rodiče muslimských dětí
- Rodiče diabetiků, vegetariánů a žáků s bezlepkovou dietou
- Rodiče většiny dětí
- Vedoucí jídelny

Každá skupinka si najde klidné místo a připraví si strategii pro diskusi (zformuluje si cíl, kterého chce prostřednictvím diskuse dosáhnout, domluví se na postupu, připraví si návrh řešení dané situace a rozhodne se, jestli bude ochotna přistoupit k určitým kompromisům v zájmu vyřešení situace). V průběhu přípravy je možné vyjednávat a radit se s ostatními skupinami. Každá skupina si zvolí svého mluvčího.

3. Diskuse - 15 min.

Všechny skupiny se sejdou k diskusi. Žáci ze stejné skupiny sedí vedle sebe. Moderátor uvede diskusi a postupně uděluje slovo jednotlivým skupinám. Pro udělování slova je dobré využít mikrofon (není potřeba mít skutečný mikrofon, postačí jeho maketa nebo jakýkoliv předmět, který ho nahradí).

4. Reflexe - 15 min.

Před zahájením reflexe je nutné žáky upozornit na to, že mají vystoupit z rolí. V reflexi celého cvičení (aktivity) už mluví sami za sebe. Pro jednoznačné oddělení reflexe od diskuse můžete žáky vyzvat, aby udělali dřep s výskokem a zvolali u toho: UŽ JSEM TO JÁÁÁÁ!!!

Otázky pro reflexi – nemusí být položeny všechny

- Jaký byl průběh vyučovací hodiny?
- Jak se vám pracovalo ve skupinách? Zapojovali se do skupinové práce všichni?
- Jak jste se cítili ve vylosovaných rolích?
- Proč jsme tuto aktivitu dělali?
- Co si z toho odnášíte?
- Co si chcete určitě zapamatovat?
- Na co byste nejraději zapomněli?

Poznámky pro pedagogy:

V případě, že by žáci na žádné společné řešení nepřišli, můžete jim nabídnout následující řešení: Žákům bude ve školní jídelně dána k dispozici mikrovlnná trouba. Starší děti ji mohou obsluhovat samostatně, mladším pomohou vychovatelky nebo kuchařky. Z čeho by se dala mikrovlnná trouba zaplatit?

Toto řešení představte jen v krajním případě, a to až v reflexi.

PL 1

Výchozí situace:

Před dvěma lety se v malém městečku otevřela továrna. Jelikož původní obyvatelé neměli zájem v továrně za nabízených finančních i pracovních podmínek pracovat, rozhodlo vedení podniku, že budou nabírat nové zaměstnance ze zahraničí. V současné době díky aktivitám továrny tvoří 20 % obyvatel městečka cizinci, v převážné míře jsou to muslimové. Vše probíhá celkem bez problémů. K žádným otevřeným konfliktům mezi původními obyvateli a přistěhovalci zatím nedošlo.

Místní základní školu navštěvují děti české národnosti, ale i děti přistěhovalců. Situace na ZŠ se však začíná komplikovat. Na ředitelství školy přichází v poslední době více stížností na školní jídelnu. Většina z nich je od rodičů muslimských dětí. Ze začátku tomu ředitelství nepřikládalo velkou důležitost, ale situace je vážnější a začíná tím trpět dobré jméno školy. Ředitel se rozhodl pozvat ke společné schůzce všechny zúčastněné.

Úkoly pro skupinovou práci:

- zformulujte si cíl, kterého chcete (skupina) prostřednictvím diskuse dosáhnout
- domluvte se na postupu
- připravte si návrh řešení dané situace
- domluvte se, jestli jste ochotni v zájmu vyřešení situace přistoupit k určitým kompromisům
- v průběhu přípravy můžete vyjednávat a radit se s ostatními skupinami

Při diskusi dodržuj následující pravidla:^[1]

- pozorně poslouvej a respektuj právo všech na to, aby se vyjádřili
- neskákej ostatním do řeči
- o slovo se hlas tehdy, když máš co říct
- snaž se, aby to, co říkáš, navazovalo na obsah předchozí promluvy
- když dostaneš slovo, mluv stručně, srozumitelně a k věci
- nerozčiluj se, zůstaň klidný a soustředěný
- nikoho neurážej, polemizuješ s názory ostatních, ne s jejich osobou
- pamatuj, že smyslem diskuse je domluvit se

^[1] Zdroj přímé citace: *Společný svět – Nádvořník O., Volfová A. – upraveno dle potřeb aktivity*

PL 2

Moderátor

Role: Budete moderovat diskusi (schůzi) všech zúčastněných stran. Na začátku všechny přivítáte a vysvětlíte důvod setkání. Slovo můžete udělovat pomocí mikrofону. Domluvte si se žáky signál pro odebírání slova. Postupně udělte slovo všem zúčastněným skupinám. Moderátor musí zůstat nestranný! I když sdílíte stejný názor jako někteří z diskutujících, neměli byste to dát znát. Diskusi vedte k vyřešení dané situace. Při odbíhání od tématu odeberte slovo pomocí domluveného signálu. Je dobré, když návrhy skupin zapisujete v průběhu diskuse na tabuli.

Vedení školy

Role: Svolali jste tuto schůzi, abyste ukončili záplavu stížností na školní jídelnu. Tyto stížnosti začínají poškozovat dobré jméno školy. Chcete tuto situaci vyřešit. Škola však nemá volné finanční prostředky, aby mohla investovat do provozu školní jídelny.

Co navrhuje?

Rodiče muslimských dětí

Role: Vaše děti navštěvují školu za stejných podmínek jako ostatní děti. Pokud však zůstávají ve školní družině nebo mají odpolední vyučování, jsou ve velké nevýhodě. Nemohou navštěvovat školní jídelnu, protože nemají jistotu, že jídlo neobsahuje vepřové maso. Z tohoto důvodu jsou odkázané na větší svačiny. V období tělesného vývoje je důležité, aby měli vyváženou stravu obsahující vydatné teplé jídlo v čase oběda.

Co navrhuje?

Rodiče diabetiků, vegetariánů a žáků s bezlepkovou dietou

Role: Uvítali byste, kdyby v nabídce jídel školní jídelny byly zohledněny speciální potřeby Vašich dětí. Jsou ve stejné situaci jako děti muslimských rodičů. Nicméně chápete, že školní jídelna nemůže vyjít vstříc stravovacím požadavkům všech žáků.

Co navrhuje?

Rodiče většiny dětí

Role: Nechápete, proč jste tady. Připadá Vám to jako ztráta času. Proč by se měly řešit nějaké stížnosti, když je většina strávníků spokojena. V žádném případě nesouhlasíte se zvyšováním ceny za obědy. Když se někomu nelíbí, co jídelna nabízí, ať na obědy nechodí. Vaším dětem taky občas něco nechutná a nestěžujete si.

Co navrhuje?

Vedoucí jídelny

Role: Před 4 lety získala školní kuchyně titul nejlepší školní stravovna v kraji. Je vám nepříjemné, že si někdo stěžuje na vaši práci. Chcete jméno jídelny očistit. Svoji práci máte rádi a odvádíte ji, jak nejlépe umíte. Nemáte dost lidí-kuchařů, abyste mohli vařit více jídel denně.

Co navrhuje?

3. IDENTITA

„Identita představuje významné téma jak ve vztahu k otázce kultury, tak ve vztahu k výchově člověka. Z tohoto důvodu je také jedním z nejdůležitějších témat v multikulturní výchově. Skrze identitu chápeme, hodnotíme a zařazujeme nejen sebe, ale také všechny kolem.“^[2]

Identitu, která je nám vlastní, v běžném životě příliš nevnímáme. Uvědomujeme si ji při setkávání s okolním světem. Někdy více a někdy méně. Naše identita a její vnímání námi samotnými i okolím může být zdrojem konfliktů, ale také přínosem.

Některé faktory, které mohou mít vliv na naši identitu, dostáváme do vínku při narození, jiné získáváme v průběhu života. Identita není stálá. Právě naopak, vyvíjí se v čase na základě našich zkušeností a konkrétních situací, ve kterých se ocitáme. Naše identita se skládá z několika vrstev. Jednotlivé vrstvy mohou souviset s následujícími faktory (oblastmi):

- místo, kde jsme se narodili (např. stát, město, vesnice, chudinská čtvrť...)
- místo, kde žijeme
- pohlaví
- náboženství
- rodinné zázemí (např. rodina úplná/neúplná, počet sourozenců, nejmladší/nejstarší, další příbuzní...)
- naše úloha v životě (např. syn, dcera, matka, otec, babička, dědeček...)
- příslušnost k profesní skupině (např. učitel, makléř, uklízečka, dělník, novinář, humanitární pracovník...)
- příslušnost k zájmové skupině (např. hudebník, fotbalový fanoušek, cestovatel, ochránce přírody...)
- předchozí zkušenosti a klíčové události v životě
- výchova
- ekonomická situace (např. dostatečné finanční zabezpečení, chudoba, luxus...)

Ne všechny výše zmíněné faktory nás ovlivňují, naopak, vliv může mít na nás to, co zde zmíněno není.

Identita, která je nám připsána druhými na základě určitých znaků či kritérií členství (tzv. připsaná identita), může být v rozporu s identitou pocíťovanou (kým se cítím být). Pokud nám přisuzuje okolí identitu, se kterou nejsme ztotožnění, může dojít k nedorozumění a ke konfliktu.

Možná jste se stali také svědkem podobné příhody:

4-letá holčička stojí s maminkou na autobusové zastávce a čekají na svůj spoj. Starší paní se s nimi dá do řeči a říká „Ty jsi ale velký kluk“. Holčička se na paní rozzlobeně podívá a řekne „Já nejsem kluk.“ Paní se usměje a za svůj omyl se omluví, ale na holčičce je vidět, že se jí to dotklo. Má slzy v očích a od té chvíle stojí zaraženě a křečovitě se drží maminčiny ruky.

^[2] Zdroj přímé citace: Než začneme s multikulturní výchovou – D. Moree

A: MOJE IDENTITA, ANEB JAK SE VIDÍM JÁ^[3]

Časová dotace: 2 x 45 min.

Forma práce: výklad, brainstorming, samostatná práce, diskuse

Cílová skupina: II. stupeň ZŠ

Cíle:

- uvědomit si vlastní identitu, rozpoznat faktory, které mají vliv na identitu člověka
- sebereflexe
- rozpoznat důvody svého chování
- seznámit se s odlišným sociokulturním zázemím svých spolužáků

Když se aktivita ve třídě povede, žáci se dozvědí něco bližšího o svých spolužácích a může to přispět k vzájemnému porozumění ve třídě.

RVP:

MKV – kulturní diferenciacie, lidské vztahy, multikulturalita, etnický původ

OSV – sebepoznání a sebepojetí, psychohygiena, mezilidské vztahy

Český jazyk a literatura – komunikační výchova

Výchova k občanství – člověk jako jedinec, člověk ve společnosti

Výchova ke zdraví – změny v životě člověka a jejich reflexe

Výtvarná výchova

Pomůcky: Tabule, čistý list papíru pro každého žáka, PL 1, PL 2

Riziko: Aktivitu nedoporučujeme realizovat ve třídách s nefunkčním nebo narušeným třídním kolektivem. Dalším rizikem může být nepřípravenost žáků na tak složité téma (nesouvisí s věkem).

Příprava: Na balicí papír připravte PL 1 a PL 2, na tabuli připravte pravidla aktivity.

Pravidla aktivity:

- Nikdo nebude nucen prezentovat výsledky individuální práce. Prezentace bude na bázi dobrovolnosti.
- Nikdo nesmí hodnotit ani komentovat nic z toho, co říkají ostatní. Toto pravidlo je nutné dodržovat v průběhu celé aktivity, aby se tak předešlo případným citovým zraněním.
- Každý má právo využít symbol/znak/obrázek pro zaznamenání věcí, faktů, které považuje za důležité, ale nechce je sdílet s ostatními. Může je zakreslit prostřednictvím znaku, obrázku nebo symbolu, jehož význam bude jasný jen pro něho samotného.

^[3] Aktivita je inspirována článkem *Individualita a Stereotypy: Ruka – diagram, jehož autorem je Roman Anýž, uveřejněném na www.rvp.cz*

Postup:

1. Úvod - 45 min.

Seznamte žáky s tématem hodiny.

Brainstorming: Vyzvěte žáky, aby přicházeli s návrhy toho, co má podle nich vliv na to, jací lidé jsou. Nápady nehodnoťte ani nekomentujte. Na tabuli запиšte vše, co zazní. Z brainstormingu by měly vyjít faktory ovlivňující identitu člověka. Společně s třídou výsledky brainstormingu prodiskutujte a zkorigujte.

Uvedte žáky do tématu Identity. Pro přípravu můžete využít teorii na začátku kapitoly a doplnit ji z informačních zdrojů uvedených na konci této publikace. Povídejte si o tom, co má vliv na to, jací jsme, jak se chováme – co má vliv na naši identitu/na naši osobnost. Vysvětlete žákům, že pro každého člověka je důležité uvědomit si, kdo a co je v jeho životě stěžejní. Pomáhá to porozumět svým pocitům i příčinám svého chování.

Hodinu ukončete shrnutím pomocí PL 1 a výsledky brainstormingu doplňte. PL 1 nechte viset na viditelném místě.

2. Individuální práce - 15 min.

Pomocí PL 2 vysvětlete náplň individuální práce žáků (můžete zpracovat svoji vlastní ruku-identitu). Seznamte žáky s pravidly aktivity, které jsou uvedeny na začátku, a nechte je na viditelném místě do konce aktivity.

Požádejte žáky, aby se zamysleli nad tím, co má vliv na ně samotné. Každý si obkreslí ruku a dovnitř ruky si napíše nebo namaluje to, co je pro něho důležité a co ho ovlivňuje. Samozřejmě, každý z nás má svoje hranice. Ne všechno jsme ochotni sdílet s ostatními, proto je dobré nabídnout žákům možnost, aby zakreslili do svého obrázku to, co si chtějí nechat pro sebe pomocí nějakého znaku/symbolu, jehož význam bude zřejmý jen jim. Viz. PL 2 – Jakub má rád spolužačku Anežku, ale nechce to říkat před celou třídou (zakreslil to pomocí kruhu). Také rád čte, ale má strach, že by si z něho kamarádi utahovali (čtverec).

Vně ruky mohou žáci napsat domněnku o tom, jak je vnímají ostatní. Tvořivou atmosféru můžete podpořit klidnou hudbou.

3. Prezentace - 15 min.

Ještě jednou připomeňte pravidla aktivity. Pravidla aktivity musí být striktně dodržována. Vyzvěte dobrovolníky, aby své výtvořky prezentovali.

Pro lepší porozumění se můžete ptát, jak se projevují jednotlivé faktory v jejich chování a myšlení. Při prezentaci by měla panovat atmosféra důvěry a vzájemného respektu. V případě, že tomu tak není, doporučujeme prezentaci vynechat.

Přisuzovaná identita – můžete ponechat na rozhodnutí jednotlivých prezentujících žáků, jestli chtějí slyšet, jak je vnímají spolužáci a srovnat to s tím, co mají napsané vně ruky. Pokud plánujete tuto konfrontaci, upozorněte, že vyřčeno má být jenom to, co prezentujícího nezraní ani neponíží. Vyřčeny mohou být jen kladné věci.

4. Reflexe - 15 min.

Nechte žáky shrnout, o čem hodina byla, jak se jim pracovalo, co se jim líbilo, co se jim nelíbilo a co si z hodiny odnáší.

PL 1

Faktory, které mohou mít vliv na identitu

- místo, kde jsme se narodili (např. stát, město, vesnice, chudinská čtvrť...)
- místo, kde žijeme
- pohlaví (muž, žena)
- víra (např. křesťan, muslim, ateista...)
- rodinné zázemí (např. rodina úplná/neúplná, počet sourozenců, nejmladší/nejstarší, další příbuzní...)
- naše úloha v životě (např. syn, dcera, matka, otec, babička, dědeček...)
- příslušnost k profesní skupině (např. učitel, makléř, uklízečka, dělník, novinář, humanitární pracovník...)
- příslušnost k zájmové skupině (např. hudebník, fotbalový fanoušek, cestovatel, ochránce přírody, rybář...)
- předchozí zkušenosti a klíčové události v životě (např. seznámení se s někým, stěhování, cestovatelské zkušenosti...)
- výchova (např. autoritativní, volnost...)
- ekonomická situace (např. dostatečné finanční zabezpečení, chudoba, luxus...)

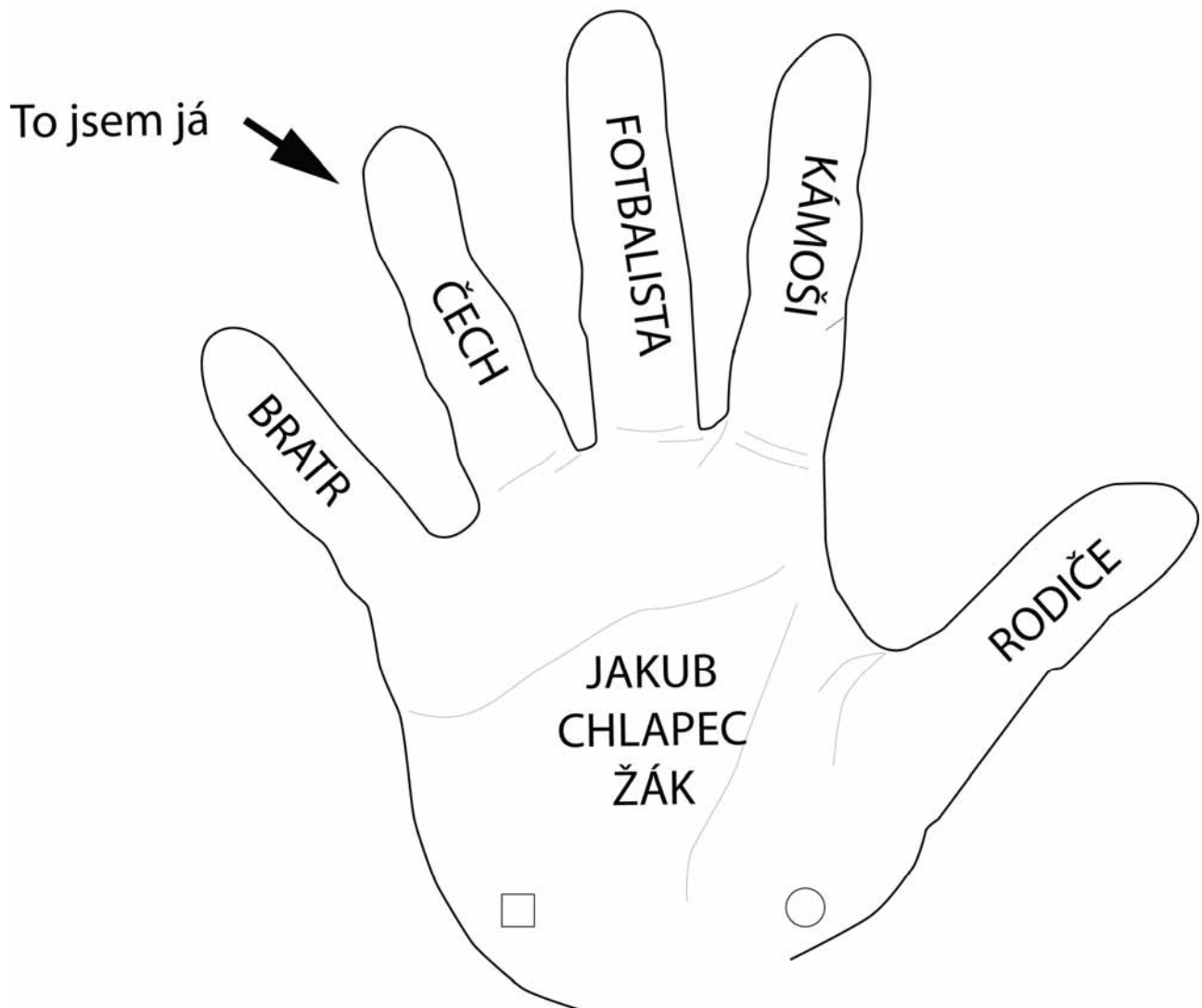
Ne všechny výše zmíněné faktory nás ovlivňují, naopak, vliv může mít na nás to, co zde zmíněno není.

Identita není neměnná - vyvíjí se v čase.

Pocitovaná identita – jak se vidím já.

Přisuzovaná identita – jak mne vidí ostatní.

Jakubova identita

Ostatní mne vidí → jako FRAJERA
→ jako SVALOVCE

A: BODY ZLOMU

Časová dotace: 45 min.

Forma práce: individuální práce, práce ve skupinách, diskuse

Cílová skupina: II. stupeň ZŠ

Cíle:

- uvědomit si klíčové zkušenosti nebo události, mající dopad na identitu člověka
- sebereflexe
- porozumět důvodům svého chování
- poznat blíže své spolužáky a tím přispět k porozumění a stmelení třídy

RVP:

MKV – kulturní diferenciacce, lidské vztahy, multikulturalita, etnický původ

OSV – sebepoznání a sebepojetí, psychohygiéna, mezilidské vztahy, hodnoty a postoje, komunikace

Český jazyk a literatura – komunikační výchova

Výchova k občanství – člověk jako jedinec, člověk ve společnosti

Výchova ke zdraví – změny v životě člověka a jejich reflexe, osobní a sociální rozvoj

Výtvarná výchova

Pomůcky: Tabule, PL 1, čistý list papíru pro každého žáka

Postup:

1. Úvod - 10 min.

Uvedte žáky do tématu hodiny. Řekněte jim, že v průběhu života jsme účastníky různých situací a získáváme různé životní zkušenosti. Některé z nich mají pro náš další život velký význam. Bez nich bychom nebyli tím, čím jsme. Můžete je označovat jako klíčové události nebo body zlomu.

Pro vysvětlení náplně individuální práce můžete použít názorný příklad uvedený v PL 1.

2. Individuální práce - 15 min.

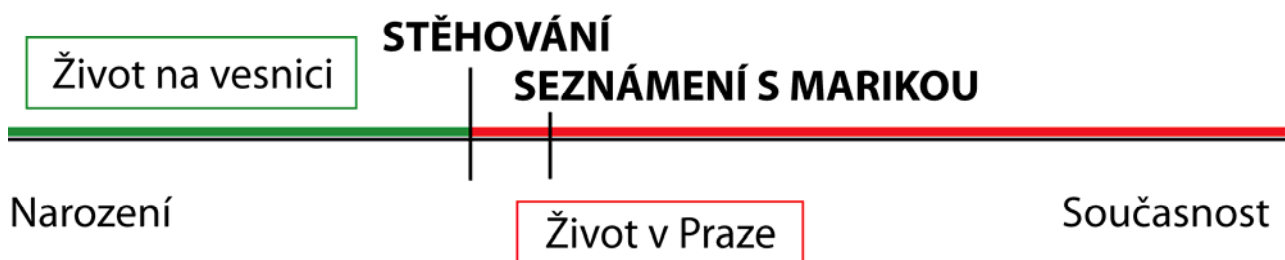
Vyzvěte žáky, aby se zamysleli nad klíčovými (důležitými) událostmi jejich života. Měli by si je poznamenat, zkusit si vzpomenout na rok, kdy se daná událost odehrála. Následně si žáci namalují čáru života. Na levé straně vyznačí bod narození, na pravé straně den, kdy aktivitu realizujete. Mezi tyto dva body by měli zakreslit nebo vyznačit sepsané klíčové události. Pokusí se odpovědět na otázky:

- Proč je tato zkušenost/událost pro mne důležitá?
- V čem bych byl asi jiný/á bez této zkušenosti?

PL 1

Zuzana se narodila v České republice na venkově. Když jí bylo 12 let, přestěhovala se s rodiči do Prahy. Na vesnici, kde bydlela, bylo pár domů a všechny obyvatele vesnice znala. Kdykoliv někoho potkala, pozdravila ho, případně prohodila s dotyčným pár slov. V Praze ze začátku zdravila lidi tak, jak byla zvyklá. Málokdo jí však na pozdrav odpověděl. Cítila se zmatená, bezvýznamná, neviditelná. Změna místa bydliště (z venkova do velkoměsta) s ní otřásla. Chovala se jinak, než byla zvyklá. Některé dny se uzavírala do sebe, jindy by udělala cokoliv, jen aby na sebe pozornost ostatních upoutala. Po čase se sblížila se spolužačkou Marikou. Marika jí pomohla s přizpůsobením se novému stylu života a stala se její dobrou kamarádkou. Zuzana si uvědomuje, že nebýt Mariky, začátky žití v Praze by byly daleko krušnější. Zkušenost s přestěhováním se do nového prostředí měla velký význam i pro její současný život. Nezapomněla, jaké to je pro člověka, ocitnout se mimo svoje obvyklé prostředí a snaží se lidem v podobné situaci pomáhat.

ZUZANA - BODY ZLOMU

A: ŠKATULKOVÁNÍ ^[4]

Časová dotace: 45 min.

Forma práce: práce ve skupinách, diskuse

Cílová skupina: II. stupeň ZŠ

Cíle:

- poznat a vyzkoušet si na vlastní kůži, jak se cítí člověk, když je mu přisuzována identita (zařazení do škatulky), se kterou se neztotožňuje
- zdůraznit význam přístupu ke každému člověku jako k individualitě a ne na základě skupinové příslušnosti
- povzbudit žáky k přemýšlení o vlivu stereotypů na naše myšlení a chování
- vést k respektu a k toleranci k ostatním lidem

RVP:

MKV – kulturní diferenciaci, lidské vztahy, etnický původ a multikultura

OSV – rozvoj schopnosti poznávání, sebepoznání a sebepojetí, seberegulace, poznávání lidí, mezilidské vztahy, komunikace

Český jazyk a literatura – komunikační výchova

Výchova k občanství – člověk ve společnosti, člověk jako jedinec

Výtvarná výchova – uspořádání objektů a celků

Výchova ke zdraví – vztahy mezi lidmi a formy soužití, osobní a sociální rozvoj

Příprava: Připravte si několik sad samolepicích štítků. V jedné sadě se každá role vyskytuje jen jednou. Počet štítků v jedné sadě by měl být 5-7 ks. Na štítky napište následující role: Porad' mi, Šéf, Podřídím se, Líbím se Ti, Jsem vztekloun, Jsem zoufalý, Nezajímám Tě, Jednička

Pomůcky: samolepicí štítek s rolí pro každého žáka, rozstříhané fotografie pro každou skupinu

Postup:

1. Úvod - 10 min.

Vysvětlete žákům, že tuto hodinu budou pracovat ve skupinách, které Vy určíte. Navíc každý z nich dostane přidělenou roli, podle které se k němu ostatní členové skupiny budou chovat. Seznamte žáky s náplní skupinové práce.

Náměty pro skupinovou práci:

Můžete využít fotografie z přílohy, které rozstříháte na několik kousků. Do každé skupiny dejte obě fotografie a jejich části smíchejte. Každý žák ve skupině bude mít cca stejný počet kousků fotografie a přikládá pouze ty části fotografie, které mu byly na začátku přiděleny. Pokud ostatní nesouhlasí s umístěním částí fotografie, musí to dotyčnému vysvětlit způsobem, který odpovídá jeho roli.

Zdůrazněte žákům pravidlo „UTAJENÍ“ – tzn. každý žák bude mít nalepen na čele štítek s rolí. Žáci budou znát role svých spolužáků, ale nebudou znát svoji roli. Jejich vlastní role zůstane pro žáky utajena do konce hry.

^[4] Aktivita je inspirována aktivitou *Napsáno na čele* z publikace *Cvičení a hry pro globální výchovu I.* od autorů Graham Pike, David Selby

Rozdělte žáky do skupin. Skupiny by měly mít 5-7 členů. Každému žákovi nalepte na čelo samolepicí štítek, na kterém je napsána role, podle které se budou ostatní členové skupiny k dotyčnému chovat při plnění úkolu. Každá role se vyskytuje ve skupině jen jednou. Pro jednotlivé žáky vybírejte role, které jsou jiné, než mají ve skutečném životě. (Např. u dominantních žáků můžete využít roli Podřídím se, u žáků s nižším sebevědomím role Jednička apod.)

2. Skupinová práce - 20 min.

Žáci pracují ve skupinách a plní zadání skupinové práce. Při plnění úkolů se musí držet přidělených rolí. Povzbuzujte žáky ke komunikaci. Důležitější než splnění úkolu skupinové práce je držení se přidělených rolí a prostřednictvím toho si prožít, jaké to je, když nám někdo přisoudí vlastnosti, charakteristiky, se kterými se neztotožňujeme, a navíc se podle nich ostatní k nám chovají.

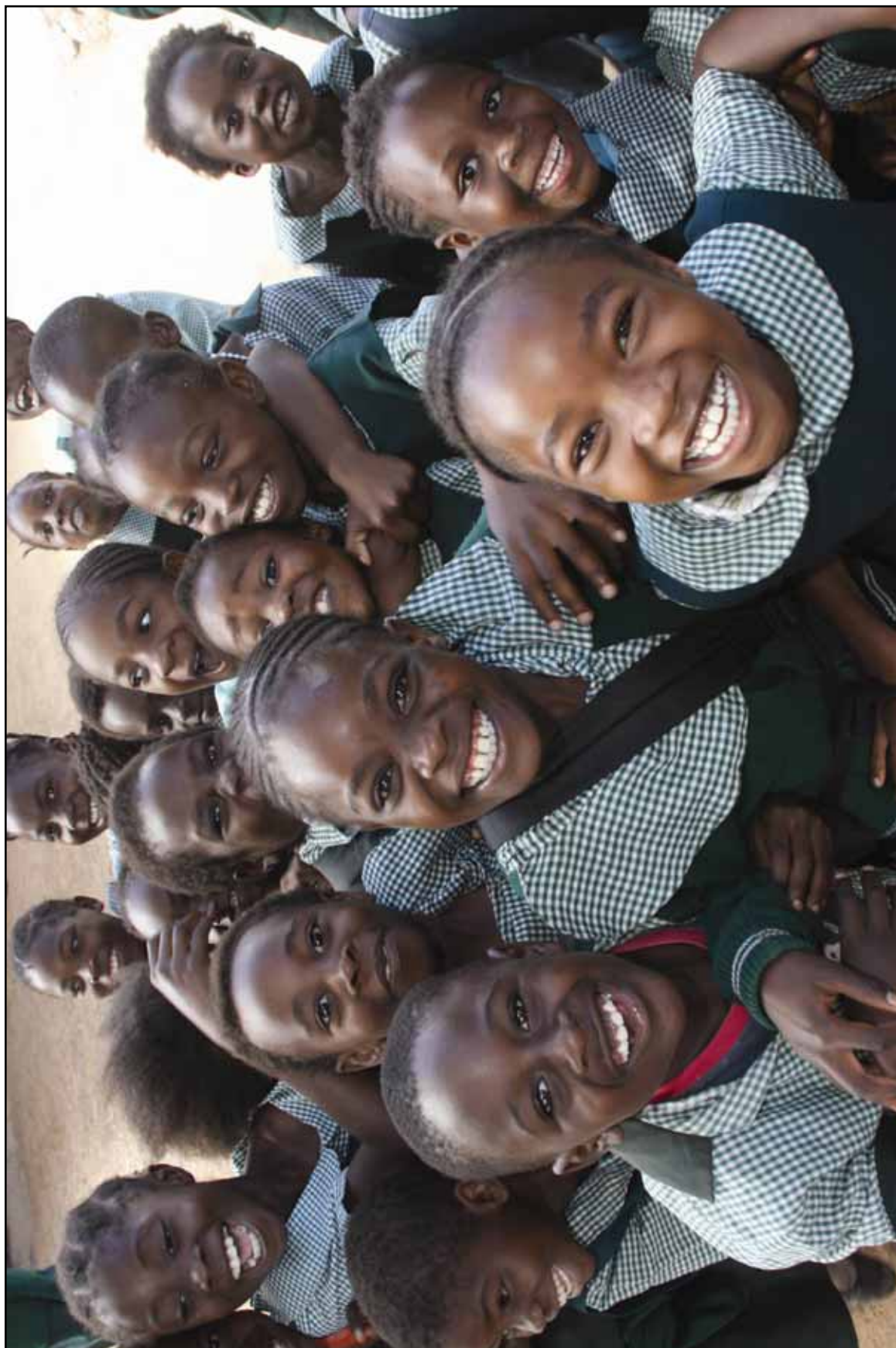
3. Reflexe - 15 min.

- Jaký jste zvolili postup k plnění úkolu ve skupinách?
- Uhodl někdo, co má napsáno na čele?
- Jaké jste měli ze skupinové práce pocity?
- Vidíte v tom nějakou podobnost se skutečným životem?
- Ocitli jste se někdy v nesprávné krabici?
- Jak se cítí lidé, kterým jsou určité charakteristiky přisuzovány, a oni se s nimi neztotožňují?
- Co si z této hry odnášíte?

Poznámka pro pedagogy: Na tuto aktivitu můžete navázat úvahou v hodině Českého jazyka na téma:

Co můžeme udělat pro to, abychom si pomohli vymanit se ze zajetí svých nálepek?

Fotografie č. 1:^[5]

^[5] Autorem fotografie je David Švejnoha

Fotografie č. 2:^[6]

^[6] Autorem fotografie je David Švejnoha

4. PRVNÍ DOJEM

Při setkání s neznámým člověkem si o něm vytváříme první dojem během několika vteřin. Všimáme si, jak dotyčný vypadá, jak se tváří, jak se chová, jak je oblečený, jak voní atd. Při této rychlé orientaci nám pomáhají naše předchozí zkušenosti, případně informace, které jsme v minulosti získali. Daného člověka nebo situaci si automaticky připodobníme, zařadíme k situaci, která se odehrála v minulosti. Jelikož setkávání s neznámými lidmi je plné otazníků, je potřeba, abychom si byli vědomi rozdílu mezi tím, co skutečně vidíme, a tím, co si z viděného odvodíme. Je důležité rozlišit vjem od interpretace. Zatímco vjem ve většině případů odpovídá realitě, interpretace se od reality může značně lišit. V interpretaci se projevují naše zkušenosti, které s realitou nemusí mít vůbec nic společného.

Příklad:

Na fotografii je člověk, který má na tváři úsměv.

Pokud řeknu, že se ten člověk usmívá, jedná se o vjem.

Kdybych řekla, že ten člověk má dobrou náladu nebo

že je veselý, jednalo by se o interpretaci.

A: PAN/Í INKOGNITO

Časová dotace: 45 min.

Forma práce: sociometrie, brainstorming, individuální práce, diskuse

Cílová skupina: II. stupeň ZŠ

Cíle:

- uvědomit si na základě čeho posuzujeme lidi
- uvědomit si nebezpečí posuzování lidí na základě prvního dojmu
- sebereflexe

RVP:

MKV – kulturní diferenciacce, lidské vztahy, multikulturalita

OSV – rozvoj schopnosti poznávání, seberegulace a sebeorganizace, poznávání lidí, mezilidské vztahy, komunikace, kooperace a kompetice, hodnoty a postoje

Český jazyk a literatura – komunikační a slohová výchova

Výchova k občanství – člověk ve společnosti, člověk jako jedinec

Výchova ke zdraví – vztahy mezi lidmi a formy soužití

Pomůcky: Table, PL s fotografií

Příprava:

Připravte si fotografii člověka, kterého dobře znáte, ale neznají ho žáci (dále jen Inkognito). Poproste ho, aby Vám odpověděl na několik otázek:

1. Z jaké rodiny pochází?
2. Co dělá? (škola, profese)
3. Jaké má vlastnosti?
4. Jaké má plány do budoucna?
5. O co se zajímá? Jaké má koníčky?

Postup:

1. Sociometrie - 5 min.

Požádejte žáky, aby se podle odpovědi na otázku „Řídím se prvním dojmem?“ postavili do odpovídajícího rohu třídy. Jeden roh bude pro odpovědi „ano“, druhý pro „ne“ a třetí necháme pro ty, kteří by odpověděli jinak.

Některých žáků se zeptejte na důvody jejich odpovědi. Výsledky sociometrie - počty žáků v jednotlivých koutech - zaznamenejte na tabuli.

2. Brainstorming - 5 min.

Poté, co se žáci usadí na svá místa, provedte brainstorming.

Otázka: Čeho všeho si všímám při prvním setkání s neznámým člověkem? Odpovědi zapisujte na tabuli. V průběhu brainstormingu odpovědi nehodnoťte. Zdůrazněte ty nápady, které Vám přijdou nejdůležitější.

3. Individuální práce - 15 min.

Skládá se ze dvou částí.

Každému žákovi rozdejte PL s fotografií Inkognita.

1. část: Žáci odpoví na otázku „Koho **vidíte** na obrázku?“

2. část: Žáci odpoví na stejné otázky, které jste položili i Inkognitu.

1. Z jaké rodiny Inkognito pochází?
2. Co dělá? (škola, profese)
3. Jaké má Inkognito vlastnosti?
4. Jaké má plány do budoucna?
5. O co se zajímá? Jaké má koníčky?

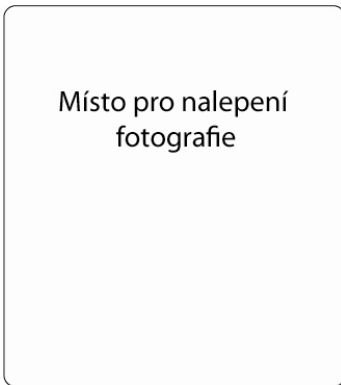
4. Shrnutí individuální práce ve třídě - 15 min.

Nejdříve se věnujte **1. části**. Nechte zaznít některé odpovědi k **1. části**. Zapište je na tabuli.

Po malých úpravách se zřejmě na nich všichni shodnete.

Shrnutí 2. části: Nechte zaznít některé odpovědi k **2. části**. Zapisujte je na tabuli (žáků se můžete také zeptat na důvody jejich odpovědí). Souhlasí všichni s tím, co bylo řečeno? Odpovědi se od sebe budou lišit a většina z nich se bude zřejmě lišit i od skutečnosti.

PL

1. část:

Koho vidíte na obrázku?

.....

.....

.....

.....

2. část:

1. Z jaké rodiny Inkognito pochází?

.....

.....

2. Co dělá? (škola, profese)

.....

.....

3. Jaké má Inkognito vlastnosti?

.....

.....

4. Jaké má plány do budoucna?

.....

.....

5. O co se zajímá? Jaké má koníčky?

.....

.....

5. STEREOTYPY A PŘEDSUDKY

Stereotyp je zevšeobecnující mínění o lidech nebo skupinách. Jedná se o ustálené a navyklé vzorce chování a myšlení. Projevují se ustáleným a opakovaným hodnocením lidí na základě určitých znaků, nedostatečných informací apod. Stereotyp je tendence přisuzovat jedinci vlastnosti, které údajně charakterizují jeho skupinu. Může se také projevat zjednodušenými názory na skupinu. Toto zjednodušování vede k přisuzování skupinové příslušnosti na úkor osobní charakteristiky člověka.

Příklad: Dospělá žena, patřící k vietnamské menšině žijící v ČR, cestuje vlakem. Do kupé vstoupí průvodčí a pomalou, přehnaně zjednodušenou češtinou vyzývá ženu k předložení jízdenky. Z další komunikace vyplývá, že cestující mluví perfektně česky, poněvadž se v ČR narodila. Průvodčí ji však automaticky zařadila mezi cizince s nedostatečnou znalostí češtiny.

Stereotypy tvoří součást našeho myšlení a umožňují nám rychlou - a ve většině případů účinnou - orientaci ve světě.
Příklad: Když vidím ozbrojeného člověka, moje reakce je okamžitě utéct z jeho dosahu.

Stereotypy jsou díky procesu, jakým vznikají značně stabilní, je těžké je měnit či se od nich oprostít. Ačkoliv si to v běžném životě lidé zřídka uvědomují, je velice obtížné vnímat věci, události, osoby či skupiny lidí nepředpojatě. Každá nová informace se přiřadí do zažitého a použitého systému hodnot, je porovnávána se situacemi, které člověk zažil nebo zná z vyprávění. Následně je zařazuje na škálu podle toho, co je zvyklý vnímat jako dobré/špatné, krásné/ošklivé, spravedlivé/nespravedlivé, pravdivé/nepřavdivé atp.

Stereotypy mohou mít pozitivní i negativní smysl. Příkladem pozitivního stereotypu může být: *Člověk, který nosí brýle, vyvolává dojem sečtělého.*

Negativní stereotyp, nebo-li předsudek, obsahuje výhradně záporné hodnocení nebo odsouzení a je projevem negativního vztahu.

Jedním z častých projevů předsudků vůči druhým je diskriminace. Diskriminace je odlišné chování k druhým díky jejich příslušnosti k určité skupině.

Příklad: Z pohledu zaměstnavatele může být předsudkem nedůvěra k ženám řidičkám a upřednostňování pro výkon práce řidiče ryze mužského pohlaví.

Městský úřad zamítl financovat zpřístupnění a přizpůsobení veřejných prostor tělesně postiženým spoluobčanům a jako důvod uvedl malé procentuální zastoupení tělesně postižených mezi obyvateli města. Město se rozhodlo raději financovat nový fotbalový stadion.

Předsudek znamená, že člověka, kterého vnímáme jako odlišného, odsuzujeme na základě vnějších znaků, aniž bychom se snažili ho lépe poznat. Předsudky jsou hodnotící postoje založené na předpojatosti, subjektivitě a emocionálním vyjádření. Pro vznik a vývoj předsudků je rozhodující prostředí, ve kterém jednotlivci od dětství vyrůstají. Děti si osvojují předsudky nejprve od svých rodičů a příbuzných a již v předškolním věku se naučí rozpoznávat rozdíly mezi skupinami. Do školy děti nastupují s určitými stereotypy a předsudky. Problémem je poměrně vysoké riziko, že lidé s předsudky vůči jiným lidem a skupinám, se k nim budou chovat diskriminačně.

A: ČERVEŇÁCI

Časová dotace: 45 min.

Forma práce: práce s příběhem, diskuse

Cílová skupina: II. stupeň ZŠ

Cíle:

- Vysvětlit, jak stereotypy vznikají
- uvědomit si rizika a důsledky, když se budeme řídit stereotypy v našem myšlení, aniž bychom je analyzovali
- vysvětlit, jak se mohou předsudky projevovat v našem chování
- nacházet projevy stereotypů a předsudků v lidském konání
- seznámit se s pojmy diskriminace, rasismus
- vést k respektu a toleranci k ostatním lidem
- vést k aktivnímu naslouchání

RVP:

MKV – kulturní diferenciacce, lidské vztahy, etnický původ, multikulturalita

OSV – sebepoznání a sebepojetí, sebeorganizace a seberegulace, poznávání lidí, mezilidské vztahy

Český jazyk a literatura – komunikační a slohová výchova

Výchova k občanství – člověk ve společnosti, člověk jako jedinec, stát a právo

Výchova ke zdraví – vztahy mezi lidmi a formy soužití, změny v životě člověka a jejich reflexe, osobní a sociální rozvoj

Výchova demokratického občana – občanská společnost

Pomůcky: PL 1, PL 2, PL 3

Postup:

1. Červeňáci příběh - 10 min.

Ukažte žákům PL 1. Zeptejte se jich, co mají postavy na obrázku společné? Měli byste dospět k odpovědi, že všechny postavy jsou namalovány červenou barvou. Na tuto odpověď kladně zareagujte a představte jim postavičky z obrázku jako Červeňáky.

Vyprávějte žákům příběh z PL 3.

2. Práce s textem – 15 min.

Rozdejte žákům PL 3 s příběhem.

Nechte je, ať najdou část, kde si vypravěčka vytváří představy o Červeňácích. Na základě čeho si vypravěčka vytvořila své mínění o Červeňácích?

S pomocí PL 2 vysvětlíte žákům pojmy stereotyp a předsudek. Můžete k tomu využít teorii uvedenou na začátku kapitoly.

Nechte žáky najít část, kde si vypravěčka uvědomuje svoje stereotypní myšlení plné předsudků a dokonce se podle něj chová. Můžete se zeptat, jakými slovy se takové jednání označuje. Jedná se o diskriminaci, rasismus. Doplňte vysvětlení těchto pojmů s využitím teorie (viz. Vysvětlivky).

3. Diskuse - 15 min.

Možné otázky pro diskusi:

- Jaké znáte projevy stereotypů v myšlení a chování lidí?
- Uveďte příklady předsudků ze života.
- Znáte nějaké projevy diskriminace?
- Jak se asi diskriminovaný cítí?
- Jakým způsobem se může proti diskriminaci bránit?
- Je v našich silách diskriminovanému pomoci?
- Můžete se i vy stát obětí diskriminace?

4. Reflexe – 5 min.

Možné otázky pro reflexi:

- Rozuměli jste všemu, co bylo dnes řečeno?
- Proč je důležité o stereotypch přemýšlet?
- Proč jsou předsudky nebezpečné?
- Co můžeme udělat pro to, abychom jejich nebezpečí eliminovali?

Poznámka pro pedagogy:

Na aktivitu můžete navázat v komunikační a slohové výchově nebo v dějepise rozebráním příkladů a důsledků rasizmu ze současnosti i z historie.

PL 3

ČERVEŇÁCI

Jednoho dne jsem měla velice špatnou náladu. Byl to takový můj černý den. Říkala jsem si: „Už aby ten den skončil. Kdo ví, co mne dnes ještě čeká.“

Odpoledne jsem potkala jednoho sympatického pána. Byl červený, a proto mu říkám Červeňák. Pan Červeňák byl ke mně velice ohleduplný, galantní a navíc vtipný. Kdybyste ho viděli a slyšeli! Měl skvělou náladu a dokázal ji přenést i na mne. Od té doby, když vidím nějakého Červeňáka, si říkám: „Ten je asi veselý a vtipný.“

Vyprávěla jsem tuto svoji příhodu mámě. Řekla mi, že taky zná nějaké Červeňáky a že se chovají podobně jako pan Červeňák.

Pak se mi dostal do ruky časopis s rozhovorem s paní Červeňákovou. Se zájmem a s očekáváním, že mi zlepší náladu, jsem si rozhovor přečetla. Úplně mi potvrdil mé představy o Červeňácích. Paní Červeňáková byla vtipná a rozhovor s ní se četl dobře. Opět to moji náladu pozvedlo. Z některých jejich odpovědí však bylo znát, že je nadmíru bezstarostná. Řekla bych, že až nezodpovědná. Moc se mi to nezdálo a tak jsem si o tom promluvila se svoji kamarádkou. Divila se, že o tom vůbec pochybuji. „Ty to nevíš? Vždyť jsou to šašci!!“

O pár let později jsem se stala personální ředitelkou jedné firmy. Mým úkolem bylo vybrat vedoucího oddělení. Do výběrového řízení se přihlásilo zasláním životopisů několik uchazečů. Jeden z nich mne obzvlášť oslovil. Uchazeč měl veškeré předpoklady pro danou práci. Měl potřebné vzdělání, praxi, jazykové znalosti. Říkala jsem si: „To je ten pravý!“ Pak jsem si všimla, že patří k Červeňákům. Úplně mne zamrazilo. V hlavě mi začala svítit červená žárovka POZOR. Co se stalo? Vzpomněla jsem si na svoji zkušenost s panem Červeňákem i na to, co jsem četla a slyšela. A vybavilo se mi vše, co o Červeňácích vím.

Červeňáci jsou veselí, vtipní, rozdávají dobrou náladu. Také jsou však příliš bezstarostní a nezodpovědní. A pročpak by nebyli. Jsou to přece šaškové. Můžu já takového člověka přijmout do vedoucí pozice? Já vím, že to nemusí platit pro všechny. Můžu to však riskovat? Kdybych ho přijala a on takový byl, tak z toho budu mít problémy já. Já za to budu zodpovědná. Ne, ne, to nemůžu riskovat. Radši ho ani nepozvu k osobnímu pohovoru. Jo, ale na kafe, to bych si s ním docela zašla.

PL 1

PL 2

VJEM

ČERVENÍ

STEREOTYP

VESELÍ

ROZDÁVAJÍ DOBROU NÁLADU

VTIPNÍ

PŘEDSUDEK

NEZODPOVĚDNÍ ŠAŠCI

NESPOLEHLIVÍ

DISKRIMINACE

A: NAŠE PŘEDSTAVY

Časová dotace: 2 x 45 min.

Forma práce: písemné nebo výtvarné ztvárnění, kritické myšlení, diskuse

Cílová skupina: II. stupeň ZŠ

Cíle:

- vysvětlit, jak se stereotypy promítají do našeho myšlení
- objasnit, jak stereotypy vznikají
- uvědomit si možná rizika a důsledky, když se budeme řídit stereotypy v našem myšlení, aniž bychom je analyzovali
- vysvětlit, jak se mohou stereotypy změnit v předsudky
- nacházet projevy stereotypů a předsudků v lidském konání
- objasnit pojmy xenofobie, diskriminace, rasismus
- vést k respektu a toleranci k ostatním lidem

RVP:

MKV – kulturní diferenciacce, lidské vztahy, etnický původ, multikulturalita

OSV – kreativita, poznávání lidí, mezilidské vztahy, komunikace

Český jazyk a literatura – komunikační a slohová výchova

Výchova k občanství – člověk ve společnosti, člověk jako jedinec

Výchova ke zdraví – vztahy mezi lidmi a formy soužití, osobní a sociální rozvoj

Výtvarná výchova

Pomůcky: dle typu formy zpracování – psací potřeby (výtvarné potřeby)

Příprava:

Vyberte téma pro zpracování. Téma by se mělo týkat skupiny lidí, ke které mají vaši žáci zakotvené stereotypy, případně mají vůči ní předsudky. Mohou to být například blondýny, policisté, Ukrajinci, Romové, muslimové, důchodci, bezdomovci, homosexuálové apod. Měla by to být skupina, vůči které necítíte předsudky a jste schopni zpochybnit stereotypy, které se v pracích žáků mohou objevit.

Připravte si také teorii ke stereotypům a předsudkům. Využít můžete krátký úvod k této kapitole nebo doporučené informační zdroje uvedené na konci této publikace.

Poznámky pro pedagoga:

Jelikož se jedná o citlivé téma a s velkou pravděpodobností se v žákovských pracích objeví i negativní stereotypy, je lepší, když mezi žáky není člen z vybrané skupiny. Připravte si argumenty, příklady ze života, statistiky, pomocí kterých budete schopni nabourat zakořeněné stereotypy.

Postup:

1. Úvod - 5 min.

Zadejte žákům samostatnou práci, např. Typický den důchodce. Podle předmětu, do kterého chcete tuto aktivitu zařadit, zvolte formu zpracování. Můžete specifikovat podtémata, která by se měla v práci objevit (plány, záliby, strasti...). Doporučujeme nedávat žákům podrobnější informace, aby nebyli ovlivňováni a manipulováni.

2. Samostatná práce - 40 min.

3. Výklad - 10 min.

Objasněte žákům teorii ke stereotypům. Jak vznikají, jak se projevují, v čem je jejich přínos, kdy mohou být nebezpečné, jak se mohou změnit v předsudky.

Využít můžete krátký úvod k této kapitole nebo doporučené informační zdroje uvedené na konci publikace.

4. Rozbor - 25 min.

Rozdělte žáky do skupin a vyzvěte je, aby se pokusili najít projevy stereotypního myšlení ve svých pracích.

Na tabuli shrňte stereotypy, které se k dané skupině lidí objevily.

Uveďte příklady, které jsou v rozporu se zmíněnými stereotypy, které je nabourávají.

5. Reflexe - 10 min.

Pokuste se najít předsudek nebo stereotyp, který může panovat konkrétně vůči Vaší osobě.

A: NOVINY

Časová dotace: 45 min.

Forma práce: práce s textem, kritické myšlení, diskuse

Cílová skupina: II. stupeň ZŠ

Cíle:

- objasnit, jaký vliv mají média na vznik stereotypů a předsudků
- uvědomit si význam reflektování stereotypů
- vysvětlit, jak se proměňují stereotypy v předsudky
- zdokonalit se v kritickém myšlení
- vést k respektu a k toleranci k ostatním lidem

RVP:

MKV – kulturní diferenciaci, lidské vztahy, multikulturalita

OSV – sebepoznání a sebepojetí, mezilidské vztahy

Mediální výchova – kritické čtení, mediální sdělení, interpretace vztahu mediálního sdělení a reality, fungování a vliv médií ve společnosti

Český jazyk a literatura – komunikační a slohová výchova

Výchova k občanství – člověk ve společnosti, člověk jako jedinec, stát a právo

Výchova ke zdraví – vztahy mezi lidmi a jejich soužití

Pomůcky: Novinové články nebo PL

Příprava: Vyberte články z novin, které navádějí ke stereotypnímu myšlení o určité sociokulturní skupině.

Postup:

1. Úvod - 5 min.

Tématem hodiny bude vliv médií na utváření stereotypů a předsudků. Rozdělte žáky do dvojic. Každá dvojice dostane novinový článek.

2. Práce ve dvojicích - 25 min.

Žáci si přečtou novinový článek. Jejich úkolem je vyhledat věty, které svádějí k utváření stereotypů o určité skupině lidí. Tyto věty podtrhnou.

O jaké skupině si prostřednictvím tohoto článku můžeme vytvořit stereotypy?

K jakým předsudkům může jeho přijetí vést a jak se může projevit v lidském chování?

Přeformulujte věty, které jste v článku podtrhli tak, aby se v nich nebezpečí vzniku stereotypů neobjevovalo.

3. Reflexe - 15 min.

Dvojice prezentují výsledky svojí práce a třída s pomocí učitele tyto výsledky kriticky posoudí.

6. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

ANÝŽ R. *Individualita a stereotypy: Ruka – diagram*, www.rvp.cz

KOLEKTIV AUTORŮ *All different-All equal, Education Pack*, Strasbourg: Youth Centre, 1995. 206 s. ISBN neuvedeno

LÓFOVÁ A., NÁDVORNÍK O. *Společný svět, Praha: Člověk v tísní, společnost při ČT, o.p.s., 2004. 321 s. ISBN 80-903510-0-x*

MOORE D. *Czechkid - Metodické náměty pro pedagogy*, Praha: British Council, rok neuveden. 105 s. ISBN 978-80-239-8918-2
(identita, stereotypy, předsudky)

MOREE D. *Než začneme s multikulturní výchovou – Od skupinových konceptů k osobnostnímu přístupu*, Praha: Člověk v tísní, společnost při ČT, o.p.s. – Varianty, 2008. 110 s. ISBN 978-80-86961-61-3
(identita)

MOORE D., HOLCOVÁ M. *Okamžik jednoho zázraku*, Praha: Multikulturní centrum Praha, 2008. ISBN 978-80-904161-0-9
(vjem, interpretace)

ONDROUŠEK D., PATOČKOVÁ D., HIPŠ J. *Výchova k toleranci hrou*, Slovakia: PDCS, o. z., 2007. 84 s. ISBN 978-80-969431-5-9

PIKE G., SELBY D. *Cvičení a hry pro globální výchovu I, 2.vyd.* Praha: Portál, 2009. 256 s. ISBN 978-80-7367-629-2

ŠIŠKOVÁ T. *Výchova k toleranci a proti rasismu*, Praha: Portál, 1998. 208 s. ISBN 80-7178-285-8
(stereotypy, předsudky)

Czechkid
www.czechkid.cz

Člověk v tísní, společnost při ČT, o.p.s. – Varianty
www.clovekvtisni.cz
www.varianty.cz

Multikulturní centrum Praha
www.mkc.cz

Rozvojové vzdelávanie
www.rozvojovevzdelavanie.sk